
בטאון אגודת המתרגמים בישראל

העורכות: אופירה רהט

כתובת האגודה: ת"ד 9082
ירושלים 91090

לשכת הקישור: 02-294666
03-6106666
מספר מנ"י: 20008

מס' 36 - סיוון תשנ"ו - יוני 1996

דפוס: יוניגרף בע"מ ירושלים 711392/3

ISSN 0792-1802

תמונת השער: פרופ' חיים רבין ז"ל
(צילום: ד"ר גרשון הפרן).

למשפחת יאיר לוז

בטעות נכתב בגיליון הקודם שיאיר לוז היה תושב רמת השרון. הוא גר בהרצליה.
קבלו נא את התנצלותנו על הצער הרב שגרמנו לכם, ואת תנחומינו הכנים.

פרס לתרגום ע"ש מנשה לוי

נימוקי השופטים

חבר השופטים החליט להעניק את הפרס לתרגום ספרות צרפתית לעידו בסוק מתרגם "דרך פלנדריה" מאת קלוד סימון, מכיוון שזה התרגום הטוב ביותר. משימת תרגום זאת לא היתה קלה כלל. המתרגם התמודד בהצלחה עם טקסט צרפתי קשה, מורכב מאוד ועשיר בלשונו, בקצב אמירתו - קצב של ניתוק ושל שבר - שיש בו פיוט מוסווה. עידו בסוק, לא זו בלבד שתרגם בנאמנות את הטקסט, אלא גם השכיל ליצור מקבילות מתאימות בשפה העברית ליחודי שבביטוי של קלוד סימון, וזאת עשה בלי לשבור את דפוסי הלשון העברית, אלא בסגלו אותם בדרכו המקורית.

על החתום: פרופ' תרו מלאכי, גבי עדה צמח, די"ר צבי לוי
ז' בניסן תשנ"ו (27.3.96)

דברים לרגל חלוקת פרס לוי 1996

בראשית דבריי ברצוני לומר שהשם מנשה לוי, שעל שמו קרוי הפרס, מעורר בי התרגשות. מנשה לוי, שהיה מקורב לחבורת שלונסקי, תרם לקורא העברי כמה תרגומי מופת מצרפתית, שאולי החשוב שבהם הוא בית טיבו לרוזיה מרטין דה גאר. מעבר לתודה, שאני ובני דורי (בתקופה שילד ונער יתולעת ספרים) לא היה עדיין חזון נדיר כל-כך) חייבים לו למתרגמים שכמותו על שאפשרו לנו גישה לספרויות שנכתבו בלשון שלא הכרנו, אין לי ספק שללשונם היפה והמוקפדת של מתרגמים אלה, לשון שהם לשו ויצרו בכאב מתוך המקורות, הייתה השפעה על תחושתנו לגבי עושרה ועוצמתה של העברית, ואולי על הבחירה שבחרתי אני ובחרו אחרים לעסוק בתרגום, מתוך אותה אמונה בשליחות התרבותית והמעצבת שיש למתרגם ספרות קלאסית וספרות טובה בכלל - אפילו אם, בחלוף השנים, ידבק - בדרך הטבע - טעם יושן לתרגומיו.

ובאשר לקלוד סימון ולי. בשונה מהבחירה הטבעית של רוב המתרגמים בני דורי, שנטו יותר לנסות את כוחם בהרקת ספרות מודרנית לעברית, אני בחרתי להתחיל - ולהמשיך - בתרגום ספרות שבין תקופתנו לבין תקופתה יש לא רק מרחק זמן משמעותי, אלא גם מרחק רב של מנטאליות, של השקפה בסיסית על החיים. זאת הסיבה שכאשר תרגמתי את ספרו זה של סימון, נדמה היה לי שמדובר במיבצע קל יחסית למיבצעי תרגום אחרים שלקחתי על עצמי, ובהם תרגום של ספרות יפה מהמאה ה-18, כגון ז'יל בלאס. יש לכך לפחות שתי סיבות:

הראשונה, הברורה ביותר, היא העובדה שעיקר הקושי בתרגום נובע - כך נראה לי - לא מנדירות המילים של המקור ואף לא מסביכות התחביר שבו, אלא (על פי רוב) מהייחוד שבסגנונו. יצירות מודרניות קרובות בדרך הטבע גם אל בן תרבות אחרת החי באותה תקופה ומכיר, בצורה זו או אחרת, את חוויותיה. מבחינה זו, הדמויות בדרך פלנדריה, חיילים הלוחמים במלחמת העולם השנייה, אינן כה רחוקות מעולמו של ישראלי בן-זמננו, ועל כן תרגום הרומן, על אף ה'קפיצות' הרבות בו מזמן אחד לזמן אחר, מזמן ממש לזמן חוויה, ועל אף משפטי הארוכים, דלילי הפיסוק, לא נראה לי משימה שצפויה לי בה 'התרסקות', כשם שחששתי שעלול לקרות לי תוך כדי תרגום ועריכה חוזרת ונשנית של תרגום זייל בלאס, למשל.

זכור לי שהשוויתי את היחסים בין המתרגם ליצירת המקור (או מחבר היצירה המקורית) ליחסים בין שני אסירים היושבים במקומות נפרדים ומנסים לאותת זה לזה בנקישות בקיר. אך בעוד שהיחסים בין המתרגם למחבר היצירה המודרנית דומים ליחסים בין אסירים המצויים בתאים שכנים ושומעים בבהירות את צלילי הנקישות - ולכן גם יכולים בקלות לעמוד על משמעותם המדויקת - היחסים בין המתרגם לבין מחברי יצירות ספרות מתקופות קודמות, במיוחד מן התקופה שלפני המהפכה הצרפתית ולפני ה'השכלה', דומים יותר לקשר בין אנשים שסלע עבה הוצף ביניהם ורק בדי עמל מגיעות אל אוזניהם נקישות עמומות. ואינני מתכוון כלל לבעיית פיענוח המילים או משמעות 'פני השטח' של המשפטים - מבחינה זו, זייל בלאס, כמו רבות מיצירות המאה ה-18 (ובעצם גם המאה ה-17) הוא יצירה בהירה, וגם 'הסלסול' החצרוני שבה אינו מהווה אתגר של ממש להבנה. הבעיה היא, כאמור, במציאת המקבילה הסגנונית, וכאן דווקא ויכוחיהם המוחספסים, דמיונותיהם הפרועים של צעירים בשנות ה-40 למאה ה-20, ניתנים בקלות יחסית להעברה לעברית שלנו, ולהישתל בלי חציצות והתפתלויות בלוקוס הלשוני שלנו.

ואולי עוד סיבה אחת, יותר 'אישית', קירבה אותי לסימון ולדרך פלנדריה, וגרמה שלא אחוש זרות ומבוכה יתרה כשתרגמתי יצירה זו. אני עצמי כתבתי שירה ואף יצאו לאור כמה ספרי שירה שלי. אחד מספרי, האהוב עלי ביותר - אם כי לאו דווקא על קהל הקוראים - נקרא קומדיה, ובמבנה שלו, האסוציאטיבי והקופצני, יש הרבה דמיון לדרך פלנדריה. כשאמרתי בראיון טלוויזיה איתי, בקשר להופעת התרגום, שלא רק אני מצאתי את קלוד סימון אלא גם הוא, במובן מסוים, מצא אותי, דברי נשמעו שחצניים במקצת, אך נראה לי שהיקרבה בינינו הייתה אכן טבעית ואולי סייעה לי בכמה הכרעות קשות שצריך היה להכריע בתרגום: כך, למשל, בחרתי להשאיר את ה-participe présent, המופיע אצלו ברציפות ובבולטות סגנונית מעבר לרגיל בטקסט צרפתי, בלשון הווה בעברית, למרות שאולי 'טבעי' היה יותר להפוך זאת בעברית ללשון סיפור בעבר, משום שהבנתי שאסור 'לנרמל' את סימון וצריך להשאיר את שטף התודעה שלו בהווה שאינו פוסק, גם אם בעברית זה נשמע מוזר במקצת. פה ושם הוספתי סימני פיסוק למשפט האחד, האין-סופי, של סימון, אבל בסך הכול השארנו, הוצאת הספרים ואני, לקורא לספק בדמיונו את המשפטים. - כך נותרה היצירה קשה ומצריכה מאמץ מתמיד מן הקורא, אך הזמן הסימוני, החוצה ללא הרף תקופות היסטוריות ורבדים בתודעה, נותר בטוהרתו והאותנטיות שלו לא נפגמה.

תרגום הספר הזמן אצלי בתקופת השגשוג של הוצאות הספרים, עת יצאו מדי שנה בארץ עשרות ומאות תרגומים. כשהיה הספר בשלב התקנה, החל הישפלי בפעילות המו"לים וכך

נדחתה הוצאת היצירה זמן רב, עד שגאלה אותה הוצאת הספרים של הקיבוץ המאוחד, ואני מכיר תודה על כך לפרופ' עוזי שביט ופרופ' מנחם פרי.
ולבסוף; חוב התודה שאני חב לצרפת עצמה, ללשונה, לתרבותה. תקופת שהותי בת ארבע השנים בפריז, שממנה שבתי לפני 12 שנה, הייתה תקופת מהפך בחיי, שאת השלכותיה חשתי לא רק כששבתי לארץ אלא גם כיום. האפשרות להתבונן משם על החיים בארץ כאן, לעמת את האור של ירושלים עם האור של פריז (שאין כמותו לרוך ולרוח, כפי שכתבתי בשיר שלי), את המנהגים, את ההרגלים, את מבני השפה, לראות את העבריות והציונות שלי בהקשר חדש - כל אלו יצרו אצלי נקודת ראות שונה ומקיפה יותר שאפשרה לי לנסות ולשלוח ידי בפעולת 'תיווך' תרבותי - תחילה כמתרגם ולאחר מכן גם בתקומים אחרים.
תודה למאשה לוי, אלמנת מנשה לוי, ליועץ התרבות, לנספח התרבות ולכל השותפים בהענקת הפרס וניהול הטקס.

עידו בסוק
ירושלים

הערת המערכת: לאגודת המתרגמים לא מגיעה תודה: